

Príbehy maratónskeho storočia

Bolo leto roku 1924 keď Vojtech Braun Bukovský, košický športový nadšenec, organizátor i novinár v jednej osobe navštívil olympijské hry v Paríži. Nadšenie s akým sa vrátil domov sa pretavilo do rozhodnutia zorganizovať maratónsky beh, keďže práve táto disciplína ho v Paríži najviac očarila. Uplynulo iba pár týždňov a 28. októbra, v deň 6. výročia vzniku Československa sa 8 odvážlivcov postavilo na štart pod zručaninou Turnianskeho hradu, aby sa vydali smerom do Košíc, v ústrety vtedy ešte netušenému dobrodružstvu. Prvý víťaz, domáci bežec Karol Halla, sa o obhajobu prvenstva pokúšal celkom ešte 9 krát, no rastúca konkurencia bola proti. Už v druhom ročníku bola účasť medzinárodná a v treťom vavrínový veniec putoval na krk Paula Hempela do Nemecka. Vyslal ho klub SC Charlottenburg, ktorý dodnes existuje a ktorý stál a stále stojí pri slávnom Berlínskom maratóne.

Maratón na východe Slovenska sa rýchlo udomácnil a našiel odzvu i vo svete. Dodnes pamätným je rok 1931, kedy 20-ročný argentínsky mladík Juan Carlos Zabala šokoval všetkých svojim traťovým rekordom 2:33:19. Našlo sa veľa pochybovačov, no všetci boli umlčaní Zabalovým víťazstvom na olympiáde v Los Angeles o rok neskôr. Treba zdôrazniť, že výkony dosahované v Košiciach mali vždy punc hodnovernosti, keďže od roku 1924 bola trať každý rok vymeriavaná presne podľa regulí a to na dnes už všeobecne známych 42,195 km. Nebola to až taká samozrejmosť, keďže ešte v roku 1956 sa napríklad v Bostone bežalo na trati dlhej 40,6 km.

Ani útrapy vojny maratón nezastavili a kontinuita ostala zachovaná. Snehová nádielka v roku 1946 akoby predznamovala, že začína éra Severanov. Tí z Nórska, Švédska, či Fínska vyhrali od onej snehovej nádielky do roku 1956 celkom až 8 krát, keď v poslednom zmienenom roku triumfoval Švéd Thomas Nilsson v novom traťovom rekorde 2:22:06.

V Škandinávii mal v tom období košický maratón úžasné renomé. „*Nech nám Boston prepáči, ale najväčšie maratónske súboje sveta sa odohrávajú v Košiciach,*“ napísal denník Göteborg Posten. A šéf švédskej výpravy Bertil Hoonk vyhlásil: „*Keby som mohol, košický maratón vyhlásim za oficiálne majstrovstvá Európy – neoficiálnymi sú už dnes.*“

Veľký posun traťového rekordu dosiahol v roku 1959 Rus Sergej Popov, ktorý nielenže zvíťazil časom 2:17:45 ale na konci roka mu patrila i prvá priečka vo svetových maratónskych rebríčkoch. Ešte v jednom parametri boli Košice svetovou jednotkou a to v počte účastníkov. Dnes sa to pri masových maratónoch zdá úsmevné ale v rokoch 1946 a 1947 dobehlo v Košiciach, v porovnaní s ostatným svetom najviac bežcov do cieľa, zhodne 74. Nik v tomto smere neprekonal Košice ani v roku 1951, keď ich bolo 69.

V roku 1960 dostali Košice svoj umelecký symbol. Bronzovú 3,5 metra vysokú sochu maratónca, pod ktorou môžu všetci obdivovať mená víťazov. Už o rok pribudlo meno z najväčších. Prišiel, videl, zvíťazil. Reč je o Abebe Bikilovi,

olympijskom víťazovi z Ríma a neskôr i Tokia. V meste vtedy nežilo ani 80 000 obyvateľov, no pri dobehu sa ich na štadióne tiesnilo temer 30 000 a ďalšie tisícky bohato lemovali trať.

Nasledovali maratóny ozdobené ďalšími zvučnými menami. Svetový rekordér, Američan Leonard Edelen vyhral v roku 1963 a na štarte sa postupne striedali skvelí bežci Veľkej Británie a Commonwealthu ako Bill Adcocks, John Farrington, Derek Clayton, či Ron Hill.

Bežať v Košiciach znamenalo splniť pomerne náročný kvalifikačný limit. Ten sa stal minulosťou až v roku 1980, kedy sa maratón v Košiciach otvoril aj ženám. Na dlhé roky ho ovládla Nemka Christa Vahlensieck. Už v roku 1977 utvorila v Berlíne svetový rekord 2:34:48, aby v rokoch 1981 - 1988 zvíťazila v Košiciach celkovo 5 krát. O víťazstvo sa opakovane pokúšal jej krajan, dvojnásobný olympijský víťaz Waldemar Cierpinski, no ani jeden z piatich štartov mu nato nestačil. V Košiciach svoju maratónsku kariéru otvoril debutom v roku 1974 i zavŕšil posledným štartom v roku 1985.

Veľkú zmenu priniesol rok 1989. Necelé dva mesiace pred nežnou revolúciou akoby maratón už predznamenal aj spoločenské zmeny. Tradičná trať do Sene a späť, prvý krát vítajúca bežcov v roku 1926 bola nahradená mestským okruhom. Ten pritiahol pozornosť celého sveta v roku 1997, kedy sa v Košiciach konali IAAF majstrovstvá sveta v polmaratóne. Padali rekordy, keď traja muži dobehli v čase pod 60 minút. Preteky ovládla Keňa a tituly si odniesli Shem Kororia a Tegla Loroupe. Organizátorov v ten deň čakala v krátkom čase aj ďalšia skúška, odštartovať i popoludňajší maratón. Aj ten zvládli.

Už o dva roky neskôr získali Košice ďalšiu poctu. Hostili 12. svetový kongres AIMS a tak dostali možnosť prezentovať svoju bohatú maratónsku históriu a organizačné schopnosti opäť. Už vtedy ale i mnohokrát neskôr bolo deklarované, že Košice sú miestom, kde sa organizuje kontinuálne najstarší maratón v Európe. A vo svete má bohatšiu tradíciu len Boston. Pozorným štatistikom neušlo, že oba tieto maratóny majú i dvoch spoločných víťazov. Sú to Švéd Karl Leanderson (Boston 1949, Košice 1948 a 1950) a Belgičan Aurele Vandenriessche (Boston 1963 a 1964, Košice 1965)

Dnes je maratón v Košiciach pestrým festivalom športu a zábavy lákajúci na štart zhruba 10 000 účastníkov z celého sveta. Tí bežiac rozsiahlym historickým centrom mesta, ktoré ako prvé v Európe získalo od panovníka Ľudovíta Veľkého v roku 1369 erbovú listinu, musia obdivovať gotickú katedrálu Sv. Alžbety zo 14. storočia i množstvo ďalších architektonických skvostov tejto metropoly. I vďaka tomuto dedičstvu a programu kreatívnej transformácie získali Košice v roku 2013 titul Európske hlavné mesto kultúry.

Maratón láka nie len svojou tradíciou, precíznou organizáciou a čarom starobylého mesta ale i rýchlou traťou. Tá sa v podstate nezmenila od svetového šampionátu v roku 1997 a ostal jej prívlastok rovinatá a rýchla. Svedčí o tom množstvo osobných rekordov, ktoré si účastníci v Košiciach každoročne vylepšujú ale i rekordy absolútne, traťové, odrážajúce postupne sa zvyšujúcu športovú úroveň podujatia.

Posledné roky ukázali, že Košický maratón dokáže prekonať aj tie najťažšie prekážky. Svoju kontinuitu si dokázal ako jeden z mála na svete zachovať aj v pandemických rokoch 2020 a 2021. Uprostred tohto ťažkého obdobia prišlo ďalšie veľké ocenenie, tentoraz v podobe World Athletics Heritage Plaque, plakety svetového atletického dedičstva. Je to veľké povzbudenie pred jedinečným míľnikom, ktorý príde v roku 2024 v podobe 100. výročia založenia tohto ikonického maratónu.

Ak sa opýtate bežcov, čo je pre nich na maratóne v Košiciach výnimočné ich odpovede sa často zhodujú. Nevšedná atmosféra, ulice plné bežcov i divákov, pozitívna energia, ktorou sa všetci navzájom dobíjajú. Je to obraz, v ktorom sa odráža temer 100 rokov existencie maratónskeho fenoménu v tomto meste. Ľudia tu maratónu rozumejú, žijú s nim a sú na neho právom hrdí.